

PRIJEDLOŽNO-PADEŽNI IZRAZI S GENITIVOM ZA IZRAŽAVANJE NAMJERNOG ZNAČENJA

Sažetak

Genitiv je padež sa najširim opsegom značenja i najvećim brojem prijedloga uz koje se javlja i koji konkretiziraju njegova opća značenja. Kada je u pitanju označavanje namjernog značenja prijedložno-padežnim izrazima sa genitivom, onda se najprije govori o prijedlogu radi, čije je primarno značenje upravo namjerno, odnosno ciljno. Budući da su namjera i uzrok vrlo bliski, prijedlog zbog se katkada, također, upotrebljava za označavanje namjernog značenja. Zbog svoje semantičke prirode karakterističan je i prijedlog protiv, kojim se ukazuje na akciju čija je namjera najčešće ukidanje onoga što je označeno genitivom.

Ključne riječi: namjera, genitiv, prijedlozi

PREPOSITIONAL-CASE EXPRESSIONS WITH GENITIVE FOR EXPRESSING INTENTIONAL MEANING

Summary

The genitive is case with the widest range of meanings and the highest number of prepositions with which it occurs and which concretise its general meaning. When it comes to labeling the intentional meaning with prepositional-case expressions with genitive, then we first talk about the preposition because of, which primary meaning is intentional. Because the intent and cause are very close, the preposition because is sometimes also used to denote the intentional meaning. Due to its semantic nature, the preposition against is distinctive, which indicates the action whose aim is the elimination of most of what is marked with genitive.

Key words: intention, genitive, prepositions

PRIJEDLOG *RADI*

Prijedlog *radi* je prijedlog koji uvodi imensku riječ u genitivu. Budući da je ovaj prijedlog primarno namjerni, tako se i prijedložno-padežni izraz sa ovim prijedlogom kategorizira kao namjerni izraz. Ovaj genitivni prijedložno-padežni izraz nalazi se u sklopu verbalnih, supstantivnih i adjektivnih sintagmi.

Verbalne sintagme s prijedložno-padežnim izrazom s prijedlogom *radi* iskazuju adverbijalnu odredbu namjere. Prijedlog *radi* i imenska riječ uz njega nalaze se na mjestu zavisnog člana ove sintagme. Imenska riječ u obliku genitiva s prijedlogom *radi* najčešće je glagolska imenica

Radi zaštite istrage, nisu jučer mogli otkriti više detalja. (DA, XIV/4716); ...radi naplate novčanog potraživanja određuje izvršenje... (DA, XIV/4716); ...čije je izmjene prije sedam dana donio supervizor Rafi Gregorijan, a upravo radi usklađivanja tog s državnim zakonom. (DA, XIV/4716); ...radi isplate duga donijelo je slijedeću presudu... (DA, XIV/4716); ...da dođu 30 minuta prije, radi blagovremenog evidentiranja i utvrđivanja kvoruma. (DA, XIV/4716); Odlazak u saunu preporučuje se radi povećanja kondicije. (A, XI/24.12/59)

Budući da je riječ o glagolskim imenicama, preoblika se vrši njihovim prebacivanjem u glagolsku leksemu u nekom od glagolskih oblika. U preoblici se mogu iskoristiti i neki od ranije pomenutih priložnih izraza.

određuje radi naplate → *određuje u namjeri da naplati/ da bi naplatio*
donijelo radi isplate duga → *donijelo u cilju isplate duga/ da bi se isplatio dug*
dođu radi evidentiranja → *dođu s ciljem evidentiranja/ da bi se evidentirali*

Prijedlog *radi* ne uvodi isključivo glagolske imenice u obliku genitiva kojima bi se iskazivala namjera vršenja glagolske radnje. Na tom mjestu mogu se naći i neke druge imenice.

Pihne ponekad malo, *običaja ili društva radi*. (SKP, 29); Samo *radi* kasnije *potrebe* nužnog uspostavljanja suodnosa ovih s drugim tipovima vezivnih jedinica, ovdje *navodimo* za potkrepu nekoliko ovjerena primjera upotrebe. (KNJJ, 19/2, 59); Tako se, *primjera radi* *navodi...* (DA, XIV/4716); Onda su ovog starog mrtvaca *nosili* na ramenima *radi* *sevapa*. (MSDS, 124); A znao je Arifaga inače sve *radi čega odlazi* često na Bembašu. (EČL, 30); Zbunjeni stražar *radi* svake *sigurnosti*, ponovo *upita...* (EČL, 281)

Preoblika kojom se pokazuje da se ovim izrazima iskazuje namjera vršenja glagolske radnje u više je opisna i ukazuje na to da se radnja vrši s namjerom da se udovolji onome što je iskazano imenicom u genitivu, odnosno da se ispuni kakav zahtjev.

pihne običaja ili društva radi → *pihne s namjerom da udovolji običajima ili društvu*
navodimo radi kasnije potrebe → *navodimo u svrhu zadovoljavanja kasnije potrebe*

Supstantivne nekongruentne sintagme s ovim prijedložno-padežnim izrazom manje su frekventne. U njima namjerni prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *radi* ima funkciju nekongruentnog atributa koji objašnjava imensku riječ prema njenoj svrhi.

...proglasila je Tejlora krivim za *urotu radi ubistva i mučenja*. (DA, XIV/4716); *Borbe* dvoje ljudi šakama *radi dokazivanja snage...* (A, XI/24.12/39)

Preoblika pomoću priložnih izraza i ovdje je najvalidniji način provjere da li se zaista radi o namjernim konstrukcijama.

urota *radi ubistva i mučenja* → urota *s ciljem ubistva i mučenja*
borba *radi dokazivanja snage* → borba *s namjerom dokazivanja*
snage

Može se primijetiti da su upravni supstantivi zapravo deverbativne imenice (urotiti se → urota, boriti se → borba).

Genitiv s prijedlogom *radi* javlja se i uz pasivne predikatske strukture, ukazujući naročito na namjeru obavljene radnje iskazane pasivnom konstrukcijom.

Društvo *je osnovano i registrirano radi udruživanja i zastupanja* dioničara (DA, XIV/4716); koji *je pripremljen radi osiguranja* pravednosti (HYM, 36)

I ovdje se može preoblikom potvrditi namjerno značenje.

društvo *je osnovano i registrirano radi udruživanja i zastupanja* dioničara → društvo *je osnovano i registrirano s namjerom da udružuje i zastupa*, koji *je pripremljen radi osiguranja* → koji *je pripremljen u svrhu osiguranja*

Namjerni prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *radi* može se javiti i kao dopuna adjektivne sintakse koja se nalazi u sastavu imenskog predikata. U korpusu je zabilježen jedan ovakav primjer.

saradnja obitelji i škole *značajna je radi ujednačavanja* ciljeva odgoja (ZNS, 158)

Preoblika pokazuje namjerno značenje ovog izraza (*saradnja je značajna da bi se ujednačili ciljevi odgoja*).

Porad(i) i *zarad(i)* su prijedlozi izvedeni od prijedloga *radi*, tako da je i njihovo primarno značenje namjerno, mada gramatike upućuju i na njihovo uzročno značenje (Stevanović 1974:258, 259). U *Rečniku srpskohrvatskoga književnog jezika* (1967) stoji da se

prijedlogom *porad(i)* mogu iskazati primarno namjera, cilj i svrha, a s druge strane i uzrok (str. 720/4). U istom rječniku prijedlog *zarad(i)* izjednačava se s prijedlogom *radi* (str. 203/2). Anićevo *Rječnik hrvatskoga jezika* (1991) navodi kako se prijedlogom *porad(i)* mogu iskazati namjera, cilj, svrha, ta uzrok koji dolazi izvan subjekta (str. 501), dok se prijedlog *zarad(i)* navodi kao arhaičan i upućuje se na prijedloge *zbog* i *radi* (str. 843).

Ova dva prijedloga su arhaični, pa su stoga i manje frekventni u upotrebi. I njih možemo pronaći u prijedložno-padežnim izrazima na mjestu zavisnog člana:

a) verbalnih adverbijalnoodredbenih sintagmi

...da sam ja nju samo *poradi* toga lijeka uzeo.
(EČL, 154); Poslije *sam zarad* liječenja
otišao u Stambol. (EČL, 153)

b) supstantivnih nekongruentnih sintagmi

Stalno je prisutna težnja ka *proširenju* broja rečeničnih formi kako *poradi* preciznijeg *izražavanja* pojedinih značenja ili nijanse nekog od značenja, tako i *zarad* *izražavanja* dotad „negramatikalizovanih“ značenja (KNJJ, 19/2, 59)

Namjerni prijedložno-padežni izrazi s prijedlozima *zarad(i)* i *porad(i)* ponašaju se, dakle, identično onim prijedložno-padežnim izrazima s prijedlogom *radi* kojima se iskazuje namjerno značenje.

Kako je rečeno na samom početku, namjera i uzrok su dvije usko povezane značenjske kategorije i na neki način neodvojive jedna od druge. Često se, govoreći o ovim značenjskim kategorijama, govori zapravo o prijedlozima *zbog* i *radi*, kao reprezentativnim prijedlozima za iskazivanje ovih značenja. Tako je prijedlog *zbog* primarno uzročni, dok je prijedlog *radi* primarno namjerni prijedlog.

Međutim, često dolazi i do „pogrešne“¹ upotrebe ovih prijedloga. Tako se javljaju primjeri u kojima se prijedlogom *radi* iskazuje i uzrok vršenja radnje. Taj uzrok već je realizirana činjenica zbog koje se vrši radnja. Uzročno značenje prijedložno-padežnog izraza s prijedlogom *radi* bilježi se u sljedećim slučajevima:

a) verbalne adverbijalnoodredbene sintagme

Oni će ga, ipak, *poslati* istražnom sudiji *radi* počinjene *krađe*. (DA, XIV/4716); Ljudi me *ne bi požalili radi* tog *poraza*. (MSDS, 56); Zar je put koji sam izabrao toliko ništavan za moga oca da me *radi toga* živa *sahranio*? (MSDS, 29); *Je li radi* njegove *bolesti*... (EČL, 159); ...Minku, *radi* koje on više *ne ide* tetki... (ABM, 20); Jagdićevu *je volila* i Rifat-begovica, *radi ozbiljnosti i povučenosti*. (ABM); ...u *magazi*, koju je *radi opreza* bio *zaključao*. (EČL, 93)

b) supstantivne nekongruentne sintagme

...onog šepavog bega što je zbog *ubistva radi kelnerice* odležao pet godina u Crnoj kući. (SKP, 47); Ali je još *nešto* bilo *radi čega* ga je društvo poštovalo. (ABM, 19)

¹ Na ovakvu „pogrešnu“ upotrebu upozorava Stevanović (1974:257 i dalje), naglašavajući da se upotreba prijedloga *zbog* u namjernom značenju, te prijedloga *radi* u uzročnom smatra greškom koja se javlja usljed nepoznavanja njihovih osnovnih značenja. Međutim, postoji razlog zbog kojeg je došlo do pomjeranja u značenjima ovih dvaju prijedloga. Govornicima je nekada pogodnija upotreba ovih prijedloga u značenju koje nije njegovo primarno. Čak i u književnim djelima možemo primijetiti takvu „pogrešnu“ upotrebu ovih prijedloga. Stoga, smatra Stevanović, ne bi se trebalo insistirati na tome da se ovdje zapravo radi o greškama, nego se takva pojava može posmatrati i kao polisemantičnost navedenih prijedloga. Pojava polisemantičnosti veoma je rasprostranjena među prijedlozima našega jezika, pa tako jedan prijedlog može označiti mjesto, vrijeme, namjenu i sl. Stoga, prijedlozi *zbog* i *radi* mogu označavati i uzrok i namjeru. O kojem značenju od ova dva je riječ u nekom konkretnom primjeru, može se odrediti prema kriterijima utvrđenim za razlikovanje uzroka i namjere, kao i prema širem kontekstu u kome su upotrijebljeni.

c) uz pasivne predikatske strukture

u društvu *je bio* Nadi-beg vrlo rado *primljen*
radi njegova *prijazna razgovora*, *radi*
uljudnosti (ABM, 19)

Dakle, svi tipovi sintagmi u kojima se prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *radi* pojavljivao u namjernom značenju prisutne su i u slučajevima kada je značenje ovog izraza uzročno.

Međutim, katkada nije moguće sa sigurnošću reći da li se *radi* o namjernom ili uzročnom značenju ovih prijedložno-padežnih izraza.

Možda je baš *radi toga* i *bio* tako *mekan i*
blag u postupanju s ljudima (EČL, 20)

U navedenom primjeru ne možemo sigurno odrediti da li se to nešto već desilo, pa kao takvo prouzrokuje vršenje radnje ili se radnja dešava s namjerom da se to nešto desi. Međutim, širi kontekst u ovakvim situacijama pomaže da se preciznije odredi da li se *radi* o namjeri ili uzroku.

Znali šehertljani za ta njegova maštanja, koja su nazivali “hava-muhabetom”, razgovorom sa zrakom, ali su baš zbog toga i voljeli svog Leptira. Možda je baš *radi toga* i *bio* tako *mekan i* *blag* u postupanju s ljudima. (EČL, 20)

Širi kontekst pokazuje da je u ovom slučaju značenje prijedloga *radi* uzročno.

Zabilježeni su i neki primjeri upotrebe prijedloga *zarad(i)* i *porad(i)* u uzročnom značenju i to u verbalnim adverbijalno odredbenim sintagmama.

...da nas *pomiri* baš *poradi* tvoje *šćeri*, a moje žene. (EČL, 152); Sve to, sve to neizmjereno bogatstvo, njegovo je i samo njegovo, starca Mula-Hasan-dede! *Zaradi* toga *blaga* umalo *da nije ubio* hamala! (EČL, 207)

Naročito su zanimljivi primjeri u kojima prijedlozi *radi*, *porad(i)* i *zarad(i)* uvode ličnu zamjenicu u genitivu, čineći tako prijedložno-padežni izraz koji se nalazi na mjestu zavisnog člana verbalne adverbijalnoodredbene sintagme.

Ne govorim radi sebe. (MSDS, 87); Ismet ti *nije sakrio* svoju bolest *radi sebe...* (EČL, 154); Ta i pašaluk i imanje i čast *želio sam samo radi nje.* (EČL, 109); Ja *sam* to *radi Alije i tebe htio...* (EČL, 163); *Radi mene nesretni čovjek strada.* (EČL, 308); zagledao se u vodu i mislio na Maru i dugove koje *je radi nje učinio.* (EČL, 189); Možda je, pomislih, i *ostala* ne radi usluge, nego *radi mene.* (SKP, 74); ...koji je *poradi tebe* riječ svoju *pogazio.* (EČL, 163); Čujem kako *moliš da poradi tebe učinim* ono što Allahu drago nije. (EČL, 159); Pa ja sam *poradi tebe grij'o.* (EČL, 123); *Poradi dede? Poradi sviju nas.* (EČL, 92); A, bi li *zarad nje* vjeru *promijenio?* (EČL, 106)

U navedenim primjerima namjerno značenje opet je na granici sa uzrokom vršenja radnje. Mogla bi se izvršiti preoblika prema kojoj bi se svaka od navedenih radnji vršila *s namjerom da se udovolji nekome (sebi, njoj, tebi, meni)*. Dakle, tu do izražaja dolazi subjektovo nastojanje za vršenjem radnje kako bi se udovoljilo nekome. Međutim, istovremeno neko subjekta podstiče na vršenje radnje. To podsticanje može biti svjesno i nesvjesno. Ukoliko je riječ o svjesnom podsticanju subjekta na vršenje radnje, onda se može govoriti o uzroku. Dakle, ako se radnja vrši voljom subjekta da bi se udovoljilo nekome, onda se radi o namjernom značenju ovog izraza. S druge strane, ukoliko je neko svojom voljom potakao subjekta na vršenje radnje, onda je riječ o uzročnom značenju. Da bi se preciznije odredilo značenje ovakvih izraza, potreban je, ipak, širi kontekst.

Drugačija je situacija s primjerom *tvoji stari radi tebe pate* (EČL, 296) gdje je značenje prijedložno-padežnog izraza izrazito uzročno. Tome vjerovatno doprinosi i sama priroda upravnog glagola *patiti*.

PRIJEDLOG *ZBOG*

Već je rečeno kako se prijedlog *zbog* smatra primarno uzročnim prijedlogom. Budući da su namjera i uzrok tijesno povezani, nije isključena ni upotreba ovog prijedloga u namjernom značenju. Stevanović ukazuje na tu činjenicu, naglašavajući da je „teorijski znatno lakše razgraničiti značenja uzročnog predloga *zbog* i predloga za cilj radi, iako se u jezičkoj praksi ova dva predloga toliko često upotrebljavaju jedan u značenju drugog da se postavlja pitanje ima li mesta nastojanju da se na razliku među njima ukazuje“ (Stevanović 1974:258).

Frekvencija upotrebe prijedloga *zbog* mnogo je viša od frekvencije upotrebe prijedloga *radi*, tako da su mnogo veće mogućnosti njegovog pojavljivanja i u označavanju namjere vršenja radnje.

Zato me se jedan čovjek sjetio. Ni zbog čega, ni zbog kakve koristi. (MSDS,44); Da porazgovaramo ni o čemu, ni zbog čega. (MSDS, 50); Više je štete naneseo životu zbog sprečavanja grijeha, nego zbog grijeha. (MSDS, 49); Zašto ideš? Zbog trgovine. (MSDS, 131); Ja sam ga poslao. Zbog nekih poslova. (MSDS, 138); Ali sad molim da odustane od svoje namjere, zbog ugleda vezirova i zbog pravde. (MSDS, 172); ...da je u maju ove godine zbog očuvanja porodične časti počinio zločin. (A, XI/24.12/40); Sila je nepravda zbog pravde. (MSDS,95)

Preoblikom se ovdje može utvrditi da se zaista radi o iskazivanju namjere s kojom se određena radnja vrši:

sjetio se ni zbog kakve koristi – sjetio se bez namjere da ima neku korist od toga; da porazgovarano ni zbog čega – da porazgovaramo bez ikakve namjere; naneseo zbog sprečavanja grijeha – naneseo s namjerom da se spriječe grijesi; Zašto ideš? Zbog trgovine. – Zašto ideš? S namjerom da trguješ; Ja sam ga poslao. Zbog

nekih poslova. – Ja sam ga poslao. S ciljem obavljanja nekih poslova; molim da odustane zbog ugleda vezirova i zbog pravde – molim da odustane s namjerom da se sačuva vezirov ugled i da se zadovolji pravda; počinio je zbog očuvanja časti – počinio je s namjerom da sačuva čast; nepravda zbog pravde – nepravda čija je namjera postizanje pravde

Iako je riječ o uzročnom prijedlogu *zbog*, navedena preoblika ukazuje i na mogućnost iskazivanja namjere vršenja radnje. Budući da se namjera posmatra, kako je i ranije naglašeno, kao još nerealizirani uzrok, ne iznenađuje da se ova dva značenja često prepliću, te da je u nekim slučajevima teško odrediti o čemu je zapravo riječ. Stoga i upotreba uzročnog prijedloga *zbog* u namjernom značenju nije nimalo iznenađujuća.

PRIJEDLOG *PROTIV*

Prijedložno-padežni izrazi s prijedlogom *protiv* specifični su po svojim sintaksičko-semantičkim obilježjima. Prijedlog *protiv* zadržava svoje osnovno značenje usmjerenosti, odnosno upravljenosti ka nečemu.

Razmotrimo sljedeće primjere:

boriti se *protiv siromaštva*
pobuniti se *protiv obezličenja*

Vidi se da je riječ o verbalnim sintagmama u kojima se na mjestu zavisnog člana javlja prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *protiv*. Njome se ovdje označava stanje koje izaziva subjektov protest i usmjereno je na prevazilaženje ili eliminiranje takvog stanja. Dakle, neslaganje s takvim stanjem izaziva akciju kojom će se ono ukinuti.

Na taj način sintagma dobija svojevrsno uzročno-ciljno značenje.² Zavisni član sintagme u sebi objedinjuje i uzrok, koji je razlog protesta protiv nečega/nekoga, ali i cilj, koji se manifestira u usmjerenosti ka ukidanju navedenog stanja. Ovdje, dakle, do punog izražaja dolazi tijesna povezanost uzroka i namjere, tako da ovakve sintagme imaju uzročno-namjerno, odnosno uzročno-ciljno značenje. Cilj je zapravo i usloženjeni uzrok, budući da svaka ciljna akcija obavezno podrazumijeva želju i htijenje kao uzrok.

Preoblikom naprijed navedenih primjera ustanovljavamo da je zaista riječ o sintagmama sa namjernim značenjem:

boriti se *protiv siromaštva* → boriti se s namjerom suzbijanja siromaštva

pobuniti se *protiv obezličenja* → pobuniti se s namjerom sprječavanja obezličenja

Kod ovih sintagmi značajno mjesto zauzimaju one kod kojih se na mjestu upravnog člana nalaze glagolske lekseme *boriti se* i *pobuniti se*.

...kako *bi se borio protiv optužbi* za korupciju. (DA, XIV, 4716); I ja *sam se*, svojim djelima, *borio protiv Hitlera*. (DA, XIV/4718); ...kao i da *će se boriti protiv siromaštva* u Gruziji. (DA XIV/4718); ...*nisam se pobunio protiv tog obezličenja* (MSDS, 32); ...*da li se uzalud ne borimo protiv prirodnih nagona*. (MSDS, 12); ...*koji se borio protiv križara*. (ECL, 71); ...*ili se tijelo pobunilo protiv zaboravljanja*. (MSDS, 88); ...*samo sam se* u jednom nerazumnom trenutku *pobunio protiv strašne surovosti*. (MSDS, 35)

Međutim, na mjestu upravnog člana verbalnih adverbijalnoodredbenih sintagmi mogu se naći i druge glagolske lekseme.

² Problematikom prijedložno-padežnih izraza s prijedlogom *protiv* bavio se Miloš Kovačević u radu *Uzročno značenje sintagme s prijedlogom 'protiv'*, gdje je dao dosta iscrpan sintaksički i semantički prikaz sintagmi sa ovim izrazom na mjestu zavisnog člana.

...protiv Orića pokrenuta istraga za ratni zločin... (DA, XIV/4716); *Protiv vlasnika bit će poduzete* odgovarajuće mjere. (DA, XIV/4716); *Glasao protiv rezolucije...* (DA, XIV/4716); *Ne ustajem protiv vlasti...* (MSDS, 147); *...nahuškao protiv sarafa.* (EČL, 347); *...a protiv njega nije mogao* nesretni kmet Marko ništa. (EČL, 252); *Šta tu zapodireš protiv svog evlada?* (EČL, 134); *Saraj'vo se diglo na noge protiv njega.* (EČL, 312)

Prijedložno-padežni izraz s prijedlogom *protiv* javlja se i kao zavisni član supstantivnih nekongruentnih sintagmi u funkciji nekongruentnog atributa. Na mjestu upravnog člana ovih sintagmi nalazi se supstantivna leksema sa osnovnim značenjem nekog revolta, protesta ili borbe.

...gdje su organizirani i *protesti protiv muslimana* (DA, XIV, 4716); *...u slučaju borbe protiv mafije...* (DA, XIV/4716); *Branio je kontroverzni rat protiv terorizma.* (DA, XIV/4716); *...tužba protiv porodice...* (DA, XIV/4716); *...na ovu nepoštenu zavjeru protiv čovjeka...* (MSDS, 10); *To je bila najčudnija borba za koju sam ikad čuo, protiv mrtvila u njemu.* (MSDS, 69); *...borbi protiv đavola...* (EČL, 71); *Sveti rat protiv buntovnika...* (EČL, 328); *...i nebo pristalo uz urotu protiv njega.* (EČL, 215)

Međutim, na mjestu upravnog člana mogu se naći i druge supstantivne sintakse koje označavaju akciju čija je namjera savladavanje, sprečavanje, suzbijanje, ukidanje ili uklanjanje onoga što je označeno prijedložno-padežnim izrazom s prijedlogom *protiv*.

...disciplinski postupak protiv sudije Premijer lige. (DA, XIV, 4716); *Željezničar ide na pobjedu protiv Borca.* (DA, XIV, 4716); *Jučer su morale primiti vakcinu protiv*

bjesnila. (DA, XIV/4716); *Vakcinacija protiv gripa...* (DA, XIV/4716); *...utakmica protiv siromaštva...* (DA, XIV/4718); *...talisman protiv zlih sila...* (MSDS, 51); Valja ispisati tri zapisa (...) *Drugi* opet seljanki iz planine *protiv more* (EČL, 27); ...pa poče duge *molitve protiv straha i uroke.* (EČL, 129); Prouči mi *šta protiv straha.* (EČL, 128); ...baš bio pri sastavljanju *zapisa protiv jangije.* (EČL, 128); *...molitve protiv šejtana...* (EČL, 50); ...koji mu je proučio *nešto protiv uroka.* (EČL, 36); A *treći zapis*, najdublji i najzanovjetniji, *protiv budalašćine.* (EČL, 27); ...kao *utjeha protiv čežnje.* (EČL, 137)

Na ovim primjerima moguće je uočiti distinkciju između značenjskih nijansi namjere, namjene i svrhe. Posmatrajući sintagme *pobjeda protiv Borca*, *utakmica protiv siromaštva*, te *vakcinacija protiv gripa* uočavamo da je upravni član ovih sintagmi imenica koja se u preoblici može zamijeniti glagolskom leksemom. U tom slučaju genitiv s prijedlogom *protiv* iskazuje namjeru s kojom se vrši određena radnja. Preobličavanje bi izgledalo ovako:

pobjeda protiv Borca – *pobijediti s namjerom da budu bolji od Borca*

utakmica protiv siromaštva – *takmičiti se s namjerom da se prevlada siromaštvo*

vakcinacija protiv gripa – *vakcinirati s namjerom prevladavanja gripa*

U sintagmama *vakcina protiv bjesnila*, *talisman protiv zlih sila*, *drugi (zapis) protiv more*, *zapis protiv jangije*, *nešto protiv uroka*, *zapis protiv budalašćine* na mjestu upravnog člana nalazi se konkretna imenica. U tim slučajevima riječ je o namjeni te konkretne imenice. To se vidi i u preoblici:

vakcina protiv bjesnila – *vakcina čija je namjena suzbijanje bjesnila*

talisman protiv zlih sila – *talisman čija je namjena suzbijanje zlih sila*

zapis protiv jangije – *zapis čija je namjena suzbijanje jangije*

nešto protiv uroka – nešto čija je namjena suzbijanje uroka
*zapis protiv budalašćine – zapis čija je namjena suzbijanje
 budalašćine*

Ukoliko se na mjestu upravnog člana nalazi neka apstraktna imenica, kao što je to slučaj sa sintagmama *postupak protiv sudije*, *molitva protiv straha*, *molitva protiv šejtana*, *utjeha protiv čežnje*, tada prijedložno-padežni izraz u genitivu ukazuje na svrhu kojoj služi upravna sintaksema.

*postupak protiv sudije – postupak čija je svrha svrgnuće
 sudije*

*molitva protiv straha – molitva čija je svrha suzbijanje straha
 utjeha protiv čežnje – utjeha čija je svrha nadvladavanja
 čežnje*

Nešto rjeđe susreću se i primjeri prijedložno-padežnog izraza s prijedlogom *protiv* na mjestu zavisnog člana adjektivne adverbijalnoodredbene sintagme. Adjektiv je ovdje zapravo glagolski pridjev trpni i označava radnju koja se vrši s namjerom postizanja cilja obilježenog ovim prijedložno-padežnim izrazom.

...da nije osuđivan za krivična djela *učinjena
 protiv morala*. (DA, XIV, 4716); Protivio se
 postupcima *učinjenim protiv njegove volje*.
 (razg)

Vidi se da su prijedložno-padežni izrazi u genitivu s prijedlogom *protiv* specifični po svojim semantičkim karakteristikama. Subjektovom djelovanju koje je označeno upravnim članom sintagme razlog je ono što je obilježeno genitivom s prijedlogom *protiv*. Cilj koji se želi postići, te namjera s kojom se djeluje zapravo se nalaze u ukidanju onoga što je bilo razlog samog djelovanja. Dakle, uzrok postaje razlog i s namjerom njegovog „razrješenja“ poduzima se neko djelovanje.

IZVORI

- A Azra, magazin za cijelu porodicu, XI/24.12/, Sarajevo, BiH
ABM Abdurezak Hivzi Bjelevac, *Minka*, Svjetlost, Sarajevo, 1999.
DA Dnevni avaz, Sarajevo, XIII/4561 – 4682, XIV/4703 – 4724
EČL Enver Čolaković, *Legenda o Ali-paši*, Svjetlost, Sarajevo, 1998.
HYM Harun Yahya, *Muhammed (s.a.v.s.)*, Bosančica print, Sarajevo, 2004.
KNJJ Književni jezik, Časopis za jezik i književnost, 19/2, 16/3 – 4, Sarajevo
MSDS Meša Selimović, *Derviš i smrt*, Svjetlost, Sarajevo, 1984/85.
SKP Skender Kulenović, *Ponornica*, Svjetlost, Sarajevo, 1984/85.
ZNS Zbornik Naučnog skupa, Pedagoški fakultet, 2008.

Literatura

- Anić 1991 – Anić, Vladimir, *Rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb
- Feleško 1995 – Feleško, Kazimjež, *Značenja i sintaksa srpskohrvatskog genitiva*, Orfelin, Vukova zadužbina, Beograd, Matica srpska, Novi Sad
- Kovačević 1978 – Kovačević, Miloš, „Uzročno značenje sintagme s prijedlogom *protiv*“, *Književni jezik*, 16/3-4, Sarajevo, 189 – 195
- Stevanović 1974 – Stevanović, Mihailo, *Savremeni srpskohrvatski jezik II*, Drugo izdanje, Naučna knjiga, Beograd
- *Rečnik srpskohrvatskoga književnog jezika (1 – 6)*, Matica srpska, Matica hrvatska, Novi Sad, Zagreb, 1967 – 1976.